

Herindelen met gevoel

Regionale identiteit speelt een onderschatte rol bij gemeentefusies. 'Je kunt niet overal klakkeloos dorpen samenvoegen.'

QUIRIJN VISSCHER

Sterke krachten kunnen gemeentelijke herindelingen losmaken. Strijd soms. Zoals in het Utrechtse dorp Renswoude. Op het gemeentehuis meldt een plaquette fier: 'zelfstandigheid behouden 5 juli 2011'. Regionale identiteit speelt steeds bij gemeentefusies. Soms is zoiets overduidelijk, soms niet. Ook bij de herindelingsverkiezingen woensdag voor zes nieuwe gemeenten gaat dat op.

In de huidige gemeente Groesbeek is naast de herindelingsverkiezingen een extra referendum over de gemeentenaam. De vergrote gemeente moet Groesbeek blijven heten, vinden veel bewoners aan de Duitse grens. De Brabantse fusiegemeente Maasdonk verdwijnt daarentegen geruisloos. Vanaf 1993 diende die als strijdperk tussen rivaliserende dorpen. Om soortgelijke redenen werd dit jaar al Boarnsterhim in Friesland opgeheven. Inwoners hadden niks met elkaar.

In meer fusiegemeenten botert het niet. Waarom

ontaarden emoties rond fusies in politieke strijd? Het is nooit op grote schaal onderzocht in Nederland. Het lijkt een kwestie van regio-identiteit, een sociaal-culturele kracht die sterker kan zijn dan regiomarketing of administratieve grenzen. Deze identiteit bestaat uit de gedeelde opvattingen over wie we zijn, vertelt hoogleraar sociologie Peter Achterberg van de Tilburg University. "Bij identiteit gaat het erom wie je níet bent, tegen wie je je afzet."

Beangstigende buitenwereld

Staatsgrenzen en scheidslijnen als meren, rivieren, bossen en heuvels stimuleren identiteitsvorming. "Wat sterk meespeelt bij regio-identiteit is dat je een beangstigende buitenwereld ervaart die steeds verder je leefwereld binnendringt", zegt Achterberg. "Schaalgrootte is bij identiteit heel belangrijk", zegt Leonie Cornips, hoogleraar in Maastricht en onderzoeker bij het Meertens Instituut. "Regionale identiteit is op elk niveau weer anders, van familie en buurt tot streek en provincie."

Uit lokale taal, feesten en verenigingsleven, waarin ook Groesbeek grossiert, herleid je de identiteit die men ervaart. Cornips doet er onderzoek naar in Limburg. "Mensen denken dat er verschillen zijn met anderen en vertellen er verhalen over die ze zelf gaan geloven", legt ze uit. "Daarbij komt emotie kijken. Het benoemen van verschillen zorgt juist ook voor meer eenheid binnen je eigen gemeenschap."

Hoe verder van de Randstad, hoe bewuster regio-identiteit wordt beleefd en hoe groter de politieke rol kan zijn. Ook

de mate van honkvastheid is van belang. "In een Vinex-gemeente als Houten is veel mobiliteit", schetst Achterberg. "Een Houten-identiteit voelen is lastig met zoveel import." Honkvaste gemeenschappen zullen sneller strijden om hun eigen wereld te redden. De fusiegemeente Maasdonk ontpoppte zich als arena waarbinnen ex-gemeenten tegen elkaar ten strijde trokken.

Mensen maken en gebruiken identiteit om het complexe leven te versimpelen. Je hoeft niet continu na te denken over de normen van jezelf en anderen. "Identiteit regelt je sociale leven makkelijker", vertelt Achterberg. "Maar als jouw wereld in de verdrukking komt, wordt ineens alles wat je voor waar houdt, betwist. Je kunt niet overal klakkeloos dorpen samenvoegen, zeker niet daar waar animositeit is of weinig mobiliteit."

Meer aandacht voor identiteit bij herindelingen kan nieuwe Maasdonken voorkomen. "Vanwege de snellere digitale informatie-uitwisseling tussen steden groeit de noodzaak om erover na te denken", vindt Achterberg. "Regionale identiteit is een belangrijke sociale, culturele kracht die sterker wordt door toenemende onzekerheid over de globaliserende wereld."

De vraag is of het Rijk dit vanuit de Randstad oppakt. Juist vanuit een dominante positie, zoals ook West-Nederland heeft, ervaar je minder goed problemen dan vanuit een minderheidspositie, stelt Achterberg. Aan de landsgrens, zegt Cornips, zijn inwoners juist zeer identiteitsbewust. Zij moeten omgaan met buitenlandse burens, streekcultuur en nationale normen.

"Bestuurders zouden bij herindelingen mensen bij elkaar

moeten plaatsnemen die bij elkaar passen", zegt Achterberg. "Als je niet let op identiteit, zullen scheidslijnen zich verplaatsen naar de nieuwe politieke arena." Cornips denkt dat meer overheidsaandacht ook tijd en geld bespaart. "Je kunt nieuwe tegenstellingen en emoties voorkomen."

Verkiezingen in zes nieuwe gemeenten

Op 19 november zijn de gemeenteraadsverkiezingen voor zes vernieuwde gemeenten die per 2015 ontstaan. Het gaat om:

Alkmaar (samengaan van Alkmaar, Graft-De Rijk en Schermer)

Groesbeek (samengaan van Groesbeek, Millingen aan de Rijn en Ubbergen; referendum over voorzetting tijdelijke gemeentenaam Groesbeek na 2015.

's-Hertogenbosch (fusie van 's-Hertogenbosch en een deel van Maasdonk)

Krimpenerwaard (fusie van Bergambacht, Nederlek, Ouderkerk, Schoonhoven en Vlist)

Nissewaard (samengaan van Bernisse en Spijkenisse)

Oss (fusie van Oss en een deel van Maasdonk)